

Monumentnummer*: 510016

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* **03 november 1998**
Kadaster deel/nr **82991/27**

Woonplaats* **Langerak** Gemeente* **Molenlanden** Provincie* **Zuid-Holland**

Locatiennaam **Langerak** Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente* **Langerak** Sectie* **F** Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
269

Omschrijving**

Inleiding

Het GEMAAL ter bemaling van de polder Langerak werd in 1939 gebouwd in een gematigde Zakelijk Expressionistische bouwstijl. Voor die tijd werd de polderbemalen door drie molens waarvan de nog bestaande Westermolen rijksbescherming geniet (mon. nr. 23933). De Broekmolen brandde in 1940 door oorlogshandelingen af, de Oostermolen werd vervangen door het mechanische scheprad gemaal waarvoor de funderingen en het scheprad werden hergebruikt. De dienstwoning die in de jaren vijftig van deze eeuw ten zuiden van het gemaal gebouwd is, is voor bescherming van ondergeschikt belang. Het scheprad heeft een water verzet van 90-100m³/min en wordt aangedreven door middel van een een cylinder Crossley dieselmotor, type HDE 11 met een liggende cilinder en een vermogen van 50/60 pK. Aan deze motor is een vliegwiel gekoppeld met op dezelfde as een handbewogen frictie koppeling voor het aandrijven van de verdere delen die nodig zijn om het schoepenwiel buiten het gebouw op gang te brengen. Deze verdere delen bestaan uit een aangehangen schijfwiel dat belast is met een brede drijfband welke via een spanwiel een groter schijfwiel aandrijft. Dit geheel beweegt het rondsel dat aangrijpt in een groot zogenaamd visgraattandwiel, wat op zijn beurt direct gekoppeld is aan het schoepenwiel buiten. Verder is nog een installatie aanwezig om lucht te pompen voor start doeleinden en een zoetwater koelpomp.

De bemaling werd in 1978 overgenomen door een vijzel gemaal dat ten westen van het bestaande gemaal werd gebouwd en niet voor bescherming in aanmerking komt. Het schepradgemaal vormt samen met de molen en het vijzelgemaal een ensemble en visualiseert

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

drie generaties bemalingstechnieken. N.B. De kades van de voor- als de achterwaterloop waren oorspronkelijk van metselwerk en behoorden tot de voormalige Oostmolen. De voorwaterloop is dichtgezet en voorzien van een betonbuis voor de waterverwerking. De van oorsprong stalen kozijnen van het pand zijn vervangen door hout.

Omschrijving

Eenvoudig eenlaags machinehuis vanaf een vierkante plattegrond opgetrokken in rode machinale baksteen. Het overkragend tentdak steunt op houten klampen en is gedekt met gesmoorde Tuile de Nord. Op het dak staan twee kleine gemetselde schoorstenen. Boven de muuropeningen is langs drie gevels een sierband uitgemetseld. In de voorgevel (west) is een gekoppeld zesruits venster geplaatst. De linkerzijgevel (noord) heeft een staand vierruits venster en de achtergevel een houten deur onder een bovenlicht en een liggend negenruits venster. Tegen de rechtergevel is een scheprad met een doorsnede van 5,75 meter geplaatst. Het scheprad heeft een ronde gietijzeren wateras en stalen schoepen.

Het interieur van het machinehuis is oorspronkelijk gebleven en biedt behalve aan de Crossley dieselmotor, ruimte aan een tochtportaal en een kantoortje. De motor is omgeven door een ijzeren hekje.

Waardering

Het gemaal in de polder Langerak is cultuurhistorisch van algemeen belang vanwege de waterstaatkundige betekenis in de polder en als een van de laatst gebouwde en bewaard gebleven scheprad gemalen, aangedreven door een dieselmotor in Nederland.

Het gemaal is architectuurhistorisch van algemeen belang vanwege de karakteristieke sobere bouwstijl. In combinatie met de Crossleymotor die het scheprad aandrijft is het gemaal tevens een voorbeeld van oorspronkelijke en inmiddels zeldzame industriële techniek. Het gemaal is redelijk gaaf in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering.

Het gemaal is van stedenbouwkundig belang als onderdeel van het ensemble bestaande uit drie generaties bemalingstechniek op een eeuwen oud lozingspunt.

Het ensemble maakt onderdeel uit van de historische structuur van het landschap en heeft een functionele en visuele relatie daarmee.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Gemaal (M)

Functie

Gemaal(M3)